

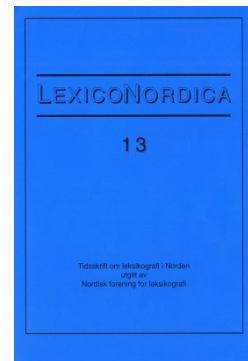
LexicoNordica

Forfatter: Henning Bergenholtz & Vibeke Vrang [Den Danske Ordbog: en ordbog for lingvister!]

Anmeldt værk: *Den Danske Ordbog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/ Gyldendal 2005.

Kilde: LexicoNordica 13, 2006, s. 185-196

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Henning Bergenholtz/Vibeke Vrang

Den Danske Ordbog: en ordbog for lingvister!

LexicoNordica gør sig på sin vis skyldig i en forskelsbehandling, idet den nye danske ordbog i seks bind med dette bidrag har fået ikke mindre end i alt 7 anmeldelser og bidrag om disse anmeldelser: Bergenholtz/Vrang (2004, 2005), Lorentzen/Trap-Jensen (2004), Trap-Jensen (2005), Pálfi (2005). En lignende omfattende bedømmelse har andre store nordiske ordbøger ikke fået, eller endnu ikke. Det vil forhåbentlig ske, når andre store nordiske ordbogsprojekter bliver afsluttet.

I denne afsluttende anmeldelse vil vi først og fremmest foretage en samlet bedømmelse af hele ordbogen, men her i særlig grad tage eksempler fra de sidst udkomne bind: bind 4 (MQ), 5 (RS) og 6 (TÅ). Men først vil vi gå ind på den løbende diskussion.

I vores første anmeldelse hævdede vi, at DEN DANSKE ORDBOG primært måtte være en dokumentationsordbog, sekundært en receptionsordbog og først tertiært en produktionsordbog. Den påstand blev tilbagevist af Lorentzen/Trap-Jensen (2004). Vi vil holde fast i vores udsagn og her underbygge det. DEN DANSKE ORDBOGS omtekster siger stort set ikke noget om ordbogens genuine formål. Det nærmeste, man kommer, er følgende:

Dens sigte skal i almindelighed være at beskrive og vejlede, men når det gælder stavning, skal den angive normen. (DEN DANSKE ORDBOG, Bind 1, side 8).

Ordbogen har således til formål at beskrive, vejlede og ved stavning at angive normen. Det er ikke særligt præcist. Det dækker efter vores mening over den uhensigtsmæssige, ja fejlagtige holdning, at en ordbog er en ordbog. Når en ordbog ”dækker det nutidige sprog” (bind 1, side 5), så er det en god ordbog, hvis den dækker godt. Det mener vi ikke. En ordbog er et værktøj, som skal hjælpe til at dække et informationsbehov for en bestemt brugertype (eller flere) i bestemte brugersituationer. Ligesom en bestemt sav ikke er beregnet til at save i alle slags materialer, er en bestemt ordbog ikke egnet til at dække enhver form for sprogligt informationsbehov. Nu findes der muligvis universalsave, ligesom der findes multifunktionelle ordbøger. I sidste tilfælde vil vi dog sige, at en multifunktionel ordbog bedst, ja faktisk kun kan opfylde de forudsatte funktioner, hvis leksikografen ved konceptionen af ordbogen har afprøvet dem hver for sig for evt. at

kunne vælge at kalde en af funktionerne primær, en anden sekundær og en tredje tertiær (Bergenholtz/Tarp 2004, 2005). Når leksikograferne ikke redegør for disse overvejelser (enten fordi de ikke har gjort sig nogen, eller blot ikke oplyser om dem), må en anmelder ud fra ordbogens indhold give sit bud på ordbogens funktioner. Vi vil her skelne mellem to brugertyper: (1) lingvister og (2) alle andre, dvs. både akademikere og alle typer af ikke-akademikere. Vi vil desuden skelne mellem to grundlæggende dele for fastlæggelse af ordbogsfunktioner: Kommunikative funktioner (særligt hjælp ved receptionsproblemer, tekstproduktionsproblemer og oversættelsesproblemer) og vidensorienterede funktioner (bl.a. den dokumenterende funktion og indlæringsfunktioner). Vi må i denne sammenhæng tage afstand fra titlen i Bergenholtz/Vrang (2005), som antager en dikotomi mellem akademikere og folket. Mht. brug af ordbøger som DEN DANSKE ORDBOG er det en u hensigtsmæssig skelnen. Når det drejer sig om de kommunikative ordbogsfunktioner, må man snarere skelne mellem modersmålsbrugere og ikke-modersmålsbrugere. Når det drejer sig om kognitive (vidensorienterede) ordbogsfunktioner, må man snarere skelne mellem lingvister og ikke-lingvister, dvs. alle andre befolkningsgrupper bortset fra lingvisterne og dansk-studerende. DEN DANSKE ORDBOG er, sådan har vore hidtidige bedømmelser i virkeligheden været, både mht. kommunikative og kognitive funktioner bedst egnet til modersmålsbrugere med stor lingvistisk viden, dvs. lingvister.

DEN DANSKE ORDBOG som dokumentationsordbog

Som nævnt ovenfor og i tidligere anmeldelser anser vi DEN DANSKE ORDBOG for at være en nogenlunde vellykket dokumentationsordbog – i sammenligning med andre tilsvarende almensproglige ordbøger af den størrelse, se fx Bergenholtz/Mugdan (1986). Ordbogen opfylder som sin primære funktion på mange måder den vidensorienterede funktion, den beskriver ”det nutidige danske sprog til og med 1990” (bind 1, side 8), når man tager hensyn til, at vi taler om en seksbinds ordbog. Der må dog tilføjes en adressat. Vi taler om en dokumentationsordbog, som må være beregnet for lingvister og danskstuderende, der uden for stort besvær kan afkode de komplicerede forkortelser og lingvistisk-videnskabelige forklaringer. For alle andre brugere, som ønsker at vide mere, er store dele af fremstillingen ikke let tilgængelig, men herom senere.

DEN DANSKE ORDBOG har dog ikke en sådan nøjagtighed, at den fuldt ud giver lingvister og andre sproginteresserede så præcise oplysninger, som

man kan forvente af en videnskabelig ordbog. Vi skylder at tilføje, at et uindskrænket krav om videnskabelig nøjagtighed ikke kan opfyldes i et seksbinds værk. Men nogle krav kunne man have opfyldt. Det gælder fx for variantangivelserne, hvor der mangler helt præcise absolutte og relative frekvensoplysninger. Vi vil her henvise til prøveartiklerne i Bergenholtz/Mugdan (1985, 77–99), fx fra artiklen *Jahr*:

Jahr I n <Gen -es> 6431 (3505 pl) Einheit der Zeitrechnung, die etwa einem Umlauf der Erde um die Sonne entspricht.

Man kan her se ud fra ordbogsartiklen, at der med *Jahr* findes præcis 6431 belæg, heraf 3505 i flertal. Men artiklen nøjes ikke med denne overordnede frekvensangivelse, de gives også for hver enkelt grammatisk form og for mange kollokationer:

<+Ø; Dat ~, selten -e 994/32> 4460: Ohne Karpfen hätte das neue Jahr unmöglich beginnen können. (L399) ...

'Anzahl' + ~(en) (425), in diesem ~ (314), ...

ANM *Im Jahr* in der Bedeutung 'pro Jahr', 'jährlich' steht nach, manchmal vor der Mengenangabe 62/7: Wenn Sie nach Splitting 70 000.- DM im Jahr oder mehr versteuern (WE74) daß Europa im Jahr 1,8 Mrd. Dollar an Entwicklungshilfe aufbringt (WE64)

Denne ordbog var med sine præcise angivelser om frekvens og belæg ikke beregnet for "folket", men tænkt som en videnskabelig dokumentationsordbog for lingvister og leksikografer, der ønsker at få præcise oplysninger om et sprog. I sammenligning hermed er DEN DANSKE ORDBOG så upræcis, at den ikke er egnet som videnskabeligt dokumenterende ordbog, sml.

spionfoto sb. fk. -et, -s (el. -er), -ene el. -erne

En virkelig dokumentationsordbog burde som minimum oplyse om de absolutte frekvensangivelser i det undersøgte korpus, som her kun antydes med parenteser for ubestemt form flertal: "-s (el. -er)". Derudover er de ligestillede varianter for bestemt form flertal ("-ene el. -erne") næppe korpusbaserede, da det undersøgte korpus med stor sandsynlighed ikke har haft belæg for hverken den ene eller den anden form – eller i bedste fald kun ganske få. Men også et sådant faktum ville det rent dokumentarisk være yderst interessant at fastholde og at få brugbare kildehenvisninger til evt. belæg. Ud fra den citerede ordbogsartikel fra Bergenholtz/Mugdan (1985) kan man se, at der i denne ordbog gives en kildeangivelse på en

sådan måde, at brugerne selv præcist kan finde frem til den pågældende kilde. Det kan man ikke altid i DEN DANSKE ORDBOG, hvilket med rette er blevet kritiseret. Til denne kritik siger Trap-Jensen (2005:194):

Det har bl.a. haft den konsekvens at vi undertiden har måttet give køb på den filologiske dokumentationsværdi som anmelderne mener skulle være begrundelsen. Ved samtlige aviscitater er der således ingen datoangivelse, og slår man efter i kildefortegnelsen, får man eksempelvis blot at vide: BerIT = Berlingske Tidende (avis). [...] Det betyder naturligvis ikke at oplysningen ikke findes. Den filologisk interesserede kan altid få den præcise bibliografiske oplysning til et bestemt citat ved personlig henvendelse til redaktionen.

Det må man tage til efterretning og spørge sig selv, om redaktionen også svarer på sådanne spørgsmål om 10, 15 eller 75 år. Først og fremmest må man spørge, om redaktionen også vil og kan give nøjagtige oplysninger om de brugte internetadresser, som meget overraskende ikke anføres i listen over brugte kilder i bind 6, 625–669. Dette begrundes af redaktionen på følgende måde:

Den Danske Ordbog indeholder mange citater fra internettet. Disse citater er forsynet med kildeangivelser der ikke kan slås op i kildefortegnelsen, men er umiddelbart forståelige. Eksempler er: priv.hj.side; annonce, internet; Undervisningsministeriets hj.side. (DEN DANSKE ORDBOG, Bind 6, 626).

Denne beslutning om dokumentarisk unøjagtighed anser vi for at være en katastrofe. Det er, som Loránd-Levente Pálfi skriver i en email til os, ”fuldstændigt uacceptabelt, at man ikke angiver alle kilder, så de kan være tilgængelige for eksempelvis eftertidens forskere (selvfølgelig også nutidens)”. Enig, i hvert fald, når det drejer sig om oplysninger i ordbogens omtekst! Man må skelne mellem kildeangivelser ved de enkelte eksempler i de enkelte ordbogsartikler og den omtekst, som oplyser om ordbogens empiriske basis. I omteksten bør alle kilder, alle uden undtagelse angives på en sådan måde, at andre forskere kan efterprøve angivelserne. For kildeangivelser i de enkelte ordbogsartikler vil vi henvise til Bergenholtz/Mugdan (1985:65–69), hvor der gives klare instruktioner til kildeangivelser ved alle brugte teksteksempler, og også til Bergenholtz (1994), hvor problemstillingen beskrives på følgende måde: I en ordbog med en primært kognitiv eller dokumenterende funktion er sådanne kildeangivelser strengt nødvendige, i en ordbog med en primært kommunikativ funktion (særligt tekstproduktion) er sådanne kildeangivelser uvigtige. I en multi-

funktionel ordbog som DEN DANSKE ORDBOG, kan man ikke nøjes med mindste fællesnævner, men må nødvendigvis inddrage alle nødvendige oplysninger, i hvert fald for de primære funktioner.

DEN DANSKE ORDBOG som receptions- og produktionsordbog

Når det drejer sig om de kommunikative funktioner, er ordbogen tydeligvis beregnet for modersmålsbrugere og ikke-modersmålsbrugere med en meget stor aktiv og/eller passiv viden om det danske sprog. Principielt er forkortelserne for komplicerede for disse brugere, særligt de grammatiske og de stilistiske oplysninger er for komprimerede for alle andre end lige akkurat lingvister. Her har Pálfi (2005) påvist en væsentlig indskrænkning af DEN DANSKE ORDBOGS nytteværdi, hvis den bruges som værktøj til løsning af problemer under tekstlektur, dvs. bruges som receptionsordbog: En meget stor del af de tekster, som læses i dagens Danmark, er skrevet før 1900. Da ordbogen udelukkende beskriver og medtager eksempler fra nutidssprog, kan og vil den ikke give hjælp i sådanne tilfælde. Hvis man ser bort fra denne kritik, må ordbogens sekundære funktion, behov for hjælp ved reception af danske tekster, dog anses for ret vellykket, da betydningsforklaringerne er udførlige og for det meste forholdsvis letforståelige.

Behov for hjælp ved produktion af tekster er den funktion, som kun kan betegnes som tertiær. Det er ganske vist den eneste, som på en vis måde nævnes eksplicit ("vejlede"). Men der vejledes ikke eller kun indirekte, fx ved at henvise til, at en brug er sjælden eller af nogle ikke anses for at være korrekt. I stedet gives normalt oplysninger om en lang række varianter, hvor brugeren selv får lov til at vælge. Det lyder demokratisk, men det er ikke det, brugeren ønsker. Han har et tekstproduktionsproblem og et behov for klar rådgivning fra et orakel. Bare et eksempel hertil:

spionfoto sb. fk. -et, -s (el. -er), -ene el. -erne

En sjældent anvendt variant angives i parentes, står der i brugervejledningen. Men vejledningen fortæller ikke, om brugeren så selv – blot sjældent eller sjældnere end varianten uden parentes – bør bruge den sjældne variant. En rigtig vejledning ville være bedre, nemlig anbefaling af brug af flertalsformen med -s; varianten med -er er ikke bare sjælden, men så sjælden, at enhver brug af denne variant vil være negativt påfaldende og må frarådes, sml. hertil søgninger med Google den 21.8.2005:

spionfotoer 14 belæg
spionfotos 4.230 belæg

Og en virkelig produktionsordbog ville desuden også give brugerne klar hjælp med at danne bestemt form flertal. Ifølge DEN DANSKE ORDBOGS angivelse får brugerne frit valg mellem *spionfotoene* og *spionfotoerne*. Ingen af disse grammatiske ord kan findes ved en Google-søgning:

spionfotoene 0 belæg

spionfotoerne 0 belæg

Eksemplet med *spinfoto* er selvfølgelig kun et af mange, et ud af mange tusinde. I følgende tabel ses en del flere eksempler med grammatisk unøjagtige angivelser fra DEN DANSKE ORDBOGS bind 4–6. Til de sammenlignende grammatiske angivelser fra DEN DANSKE NETORDBOG citeres eksempler (fra DEN DANSKE NETORDBOG), når disse indeholder en grammatisk brug, som den DEN DANSKE ORDBOG ikke godtager, fx når DEN DANSKE ORDBOG ikke tillader flertal for *programvirksomhed*, hvor DEN DANSKE NETORDBOGS eksempel på ingen måder er usædvanligt:

Lemma	DEN DANSKE ORDBOG	DEN DANSKE NETORDBOG
programvirksomhed	sb. fk. -en	substantiv <en; -en, -er, -erne> EKS. For hver af DR's regionale programvirksomheder nedsættes et programråd efter regler, der fastsættes af det eller de amtsråd, som regionalradioens programvirksomhed vedrører.
sankthansaften	sb. fk.	substantiv <en; -en, -er, -erne> ANM Dansk Sprognævn godtager også aftnen, aftner, aftnerne. EKS. Sådan har vejret været de seneste sankthansaftener.
steeplechase	sb. itk.	steeplechase substantiv <et; -t, ikke flertal> ANM Dansk Sprognævn godtager ikke bøjning og kun brug af fælleskøn: en steeplechase. Brug af intetkøn er dog det normale, som derfor anbefales af denne ordbog. EKS. Desværre var der lidt mange stop i steeplechase, hvor dem foran hele tiden stoppede og red i vejen.
rudehejs	sb. fk. -en, -er <i>el.</i> -, -erne <i>el.</i> -ene	substantiv <en; -en, -, -ene> ANM Dansk Sprognævn godtager også flertal hejser, hejserne.
røffel	sb. fk. røflen <i>el.</i> -en, røfler, røflerne	substantiv <en; røflen, røfler, røflerne> ANM Dansk Sprognævn godtager også røffelen.

TABEL 1. Fleksionsmorfologiske angivelser.

Sammenligningsordbogen har ikke den grad af nøjagtighed, som kan forventes og også forlanges af en vidensrelateret ordbog, men den anbefaler hver gang en af de fleksionsmorfologiske varianter – hvad DEN DANSKE ORDBOG ikke gør, og hvad brugeren har brug for, når han er i tvivl om valg mellem to varianter. Derudover gengiver DEN DANSKE ORDBOG i flere tilfælde ikke den gældende sprogbrug, fx flertalsmuligheden for *sankthansaften*. Her burde redaktionen have inddraget yderligere kilder som beskrevet af Bergenholtz/Mugdan (1985, 64, 69 og 71–73). Flertalseksemplet, som gives i DEN DANSKE NETORDBOG, er på ingen måder ualmindeligt. DEN DANSKE ORDBOG forbyder/fraråder i praksis denne sprogbrug. Derimod giver den ikke nogen hjælp til valg af varianter ved fx *rudehejs* og *røffel*, når og hvis en bruger ønsker råd i forbindelse med tekstproduktionsproblemer.

Alt i alt mener vi at kunne sige, at tekstproduktion ikke er DEN DANSKE ORDBOGS primære funktion. Dette ses fx ud fra argumentationen i Trap-Jensen (2005) om valg af en bred eller en smal synonymopfattelse for forskellige ordbogsfunktioner. Det medgives, at en lang række synonymer er velegnet for en bestemt brugergruppe med et bestemt behov:

Det kan som sagt være på sin plads i produktionsordbøger for modersmålsbrugere, hvor brugeren formodes at kende betydningen af de synonymer der gives, men i en bredt anlagt ordbog som DEN DANSKE ORDBOG har vi med vilje ønsket at være tilbageholdende med brug af synonymer og antonymer. (Trap-Jensen 2005, 191)

Når forfatterne af DEN DANSKE ORDBOG alligevel ikke vælger den brede synonymopfattelse, så er det med henvisning til ikke blot receptionsfunktionen, men også produktionsfunktionen, idet man her også tager højde for den usikre modersmålsbruger:

Efter vores mening har det snævre synonymbegreb den fordel at man kan stole på de synonymer der bringes, også i de tilfælde hvor man ikke er fortrolig med betydningen af opslagsordet eller et eller flere af synonymerne. Målet har været at forsyne brugeren med synonymer der tilnærmelsesvis er udskiftelige med opslagsordets definition ved både tekstproduktion og tekstforståelse. (Trap-Jensen 2005, 190)

Det er derfor konsekvent, at DEN DANSKE ORDBOG kun anfører ganske få synonymer, i hvert fald i sammenligning med DEN DANSKE NETORDBOG (som ikke mere er tilgængelig for offentligheden). Men udtrykket ”stole på” i ovennævnte citat dækker efter vores bedømmelse over en manglende forståelse på danske modersmålsbrugeres behov i en tekstproduktionsituation, fx hvis der ønskes forslag til et mere rammende ord end *mukke*. Synonymangivelserne i DEN DANSKE NETORDBOG kan en modersmålsbruger

sagtens stole på, brugeren kender sikkert på forhånd de fleste af de angivne synonymer. Han vælger det, som bedst passer ind i den tekst, han forfatter. Ofte vil det være sådan, at brugeren netop ikke fandt sit eget udgangs- og søgeord helt træffende, han søger og får så forslag om et eller flere andre betydningslignende udtryk, som han kan vælge mellem¹. Valg af synonymer i DEN DANSKE ORDBOG bygger på en lingvistisk argumentation, angivelser af betydningslignende udtryk i DEN DANSKE NETORDBOG bygger på den moderne leksikografiske funktionslære:

Lemma	DEN DANSKE ORDBOG	DEN DANSKE NETORDBOG
mukke	0	= brokke sig; gøre ophævelser; gøre vrøvl; klage; kny; kværulere; mule; murre; skumle; surmule
målmand	målvogter	goalkeeper, keeper, målvogter
natalitet	JF mortalitet	= fødselsfrekvens; fødselshyppighed; fødselstal; nativitet; ≠ dødelighed; mortalitet
olding	SYN gamling, gubbe JF metusalem, oldsag	= fortidslevning; gamling; gråskæg; gubbe; hønisse; knark; metusalem; mosefund; museumsgenstand; oldsag
omgangs-syge	JF epidemi	epidemi; farsot; folkesygdom; influenza; virus
omgængelig	0	= facil; fordragelig; fredelig; fredsommelig; medgørlig; rar; sociabel
salon-fæhig	JF stueren	= hoffæhig; korrekt; kultiveret; præsentabel; stueren; ulastelig; velopdragen
skilt	0	= badge; emblem; færdselstavle; mærke; navneplade; navneskilt; opslag; plade; vejskilt
snu	SYN listig, snedig	= beregnende; bondesnu; dreven; durkdreven; fiffig; listig; lumsk; lusket; snedig; udspekuleret
stævne-møde	SYN rendezvous	= aftale; date; hyrdetime; rendezvous; tete-a-tete
tvangstanke	SYN tvangsforestilling JF fiks idé	= besættelse; fiks idé; obsession
væremåde	SYN facon, opførsel	= adfærd; facon; habitus; handlemåde; modus essendi; natur; opførsel; optræden; personlighed; stil; væsen
øjelæge	SYN oftalmolog	0

TABEL 2. Synonym- og antonymangivelser.

¹ Det er besynderligt, at leksikograferne til Den Danske Ordbog ikke vil være diktatoriske (som de kalder DEN DANSKE NETORDBOGS fremgangsmåde) ved valg af grammatiske angivelser. Her stoler de helt og fuldt på brugernes egen dømmekraft, mens samme dømmekraft bortdømmes ved synonymangivelser.

En tilsvarende tabel med kollokationer fra bind 4–6 vil vi undlade at bringe. Spørgsmålet er, hvilke funktioner disse angivelser kan opfylde. Der er ikke nogen tvivl om, at nøjagtige kollokationsangivelser har en dokumenterende værdi. Det er også overbevisende, at en korpusbaseret ordbog bygger på sit korpus. Men prisen behøver ikke at være den, Trap-Jensen anser for uundgåelig:

Prisen for at være korpusbaseret og fastholde loyaliteten mod den empiriske basis er her naturligvis at vi kan have undladt at bringe relevante kollokationer alene fordi korpusstørrelsen har gjort det for usikkert. Nogle af de udeladte kollokationer ville måske vise sig at være signifikante ved en højere korpusstørrelse, og dermed har vi, uheldigvis, undertrykt en række kollokationer i ordbogen. (Trap-Jensen 2005, 193)

Denne problematik diskuteres udførligt i Bergenholtz/Mugdan (1985, 64, 69 og 71–73), hvor der vælges en anden løsning. Ud fra indsigten, at det anvendte korpus ikke indeholder alle relevante kollokationer, relevante for den vidensrelaterede funktion, anbefales her angivelse af yderligere kollokationer med dertil hørende belæg fra enhver anden kilde uden for korpus, men denne kilde bør så angives, hvis det drejer sig om en videnskabelig, dokumenterende ordbog.

Afsluttende vurdering

DEN DANSKE ORDBOG er en polyfunktionel ordbog, dvs. en ordbog med flere funktioner. Den har næppe, hvad Trap-Jensen (2005, 190) temmelig misvisende kalder ”en større brugergruppe”, men ganske enkelt flere genuine funktioner. Som sådan er det en god ordbog, men bare ikke god nok. Og slet ikke god nok set i forhold til de mange skatte kroner, den har fået tildelt.

- Som **receptionsordbog** er den ikke stor nok. Slet, slet ikke. Den burde have haft en størrelse som fx det tyske tibindsværk (DUDEN-GWB) med ca. 200.000 lemmata.
- Som **produktionsordbog** er den meget lidt hjælpsom. Den følger et udbredt, men dårligt dansk leksikografisk princip efter metoden: Hvad mener du selv? Den burde have givet klare råd. De unøjagtige frekvensangivelser giver ikke sådanne råd. Ordbogen burde have været proskriptiv – hvis den altså også havde intentioner om at være en produktionsordbog.

- Som **dokumentationsordbog** og som skatkammer for lingvister og andet godtfolk er ordbogen yderst upræcis. Der er ingen præcise genreoplysninger, ingen præcise frekvensoplysninger, og kildeangivelserne fortjener ikke denne betegnelse.

Normalt ville man så sige: Det er lige til en ommer. Men det ville vel være for meget forlangt, at kulturministeren endnu en gang griber ned i foret for at give støtte til det, det danske folk har brug for: ægte monofunktionelle ordbøger. Og ordbogen er jo ikke dårlig. Det er uden tvivl Nordens mest vellykkede monolingvale ordbog, som dog med et andet og bedre funktionsrelateret koncept kunne være blevet meget, meget bedre.

Her kunne vi så have afsluttet de samlede indtryk af Danmarks nye nationale ordbog. Vi vil tilføje en henvisning til den berømte filmanmelder, der skrev, at denne film snarere burde anmeldes til politiet. DEN DANSKE ORDBOG burde i hvert fald anmeldes til Forbrugerstyrelsen, for den holder ikke varedeklarationen som angivet i en reklame uddelt i november 2005, altså længe efter, at Lorentzen/Trap-Jensen (2004) klart indrømmede, at ordbogen kun har 62.000 lemmata:

Den Danske Ordbog 1–6. Red.

Ebba Hjort, Kjeld Kristensen m.fl. Subskription: Bind 1–6 indb. 3000 kr.

Nu komplet.

Den nye, store ordbog over nutidsdansk. Med ca. 100.000 opslagsord giver værket en grundig beskrivelse af det almindelige ordforråd i dansk i perioden fra 1950 til i dag. (Reklame fra forlaget Gyldendal med titlen ”Boggaver fra Gyldendal”).

Vi har lagt mærke til, at Lorentzen/Trap-Jensen mener, at et lemma ikke er et lemma, men et lemma, når de forsvarer, at 62.000 lemmata godt kan kaldes 100.000, fordi 38.000 orddannelsesangivelser tælles med:

Det afgørende er dog at de [dvs. orddannelsesangivelserne] har fået en redaktionel behandling der eksplicit omfatter stavning og mindre eksplicit ordklasse, bøjning og betydning. Derfor mener vi det er forsvarligt at tælle dem med som opslagsord. (Lorentzen/Trap-Jensen 2004, 193)

Lorentzen/Trap-Jensen (2004) forsvarer forlagets falske reklameangivelse, men det sker i modstrid mod enhver form for faglighed. Forlagets og leksikografernes brug af lemma og opslagsord svarer ikke til den gængse definition af et lemma, som den findes i NLO og i alle andre leksikografiske ordbøger og håndbøger. Det er en egenopfindelse uden relation til den lek-

sikografiske fagverden i et mislykket forsøg på at redde en falsk varedeklaration:

lemma det uttrykket i det språklige tegn som en ordboksartikkel innledes med
 – Lemma (latinsk flertallsform: lemmata) er den metaleksikografiske betegnelse for det som i verkstedspråket og i ordbøkers omtekst kalles oppslagsord eller inngangsord. Gjennom lemmaet finner man fram til den ordboksartikkelen man ønsker, idet lemmaet samtidig fungerer som en slags overskrift for artikkelen. [...] (NLO)

Og hvad Lorentzen/Trap-Jensen mener med, at der ”mindre eksplicit” opplyses om orddannelsernes ordklasse, bøjning og betydning, er gådefuldt. Der henvises måske til egne synske erfaringer eller til, at disse forfattere godt ved det alligevel, eller at der ved nogle orddannelsesangivelser findes en henvisningspil (men ikke ved alle), sml. hertil

snyd sb. itk. -et ...
 SMS til bet. 1 eksamens-, -> skattesnyd

Vi vil foreslå, at redaktionen tilføjer orddannelsesangivelsen *ordbogssnyd* i en evt. revideret udgave.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning 1994: Beispiele in Fachwörterbüchern. I: Burkhard Schaefer/Henning Bergenholtz (Hrsg.): *Fachlexikographie. Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern*. Tübingen: Narr, 421–439.
- Bergenholtz, Henning/Joachim Mugdan 1985: Grammatik im Wörterbuch: von *ja* bis *Jux*. I: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie V*, hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/Zürich/New York: Olms, 47–102.
- Bergenholtz, Henning/Joachim Mugdan 1986: Der neue ”Super-Duden” – die authentische Darstellung der deutschen Gegenwartssprache? [recensionsartikel om *Duden Universalwörterbuch*]. I: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie VI.1*, hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/Zürich/ New York: Olms, 1–149.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2004: The concept of ’dictionary usage’. I: *Worlds of Words. A tribute to Arne Zettersten*, ed. by Cay Dollerup. Oslo: University of Oslo, 23–36. (= *Nordic Journal of English Studies Special Issue 3, No. 1*)

- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2005: Verteilungsstrukturen in Wörterbüchern. I: *Schreiben, Verstehen, Übersetzen und Lernen: Zu ein- und zweisprachigen Wörterbüchern mit Deutsch*, hrsg. von Irmhild Barz/Henning Bergenholtz/Jarmo Korhonen. Frankfurt a.M./Bern/New York/Paris: Peter Lang, 119–126.
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang 2004: Ny dansk ordbog i seks bind for sekretærer og forskere. I: *LexicoNordica 11*, 165–189.
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang 2005: Den Danske Ordbog bind 2 (E–H) og 3 (I–L) – en ordbog for folket eller for akademikere? I: *LexicoNordica 12*, 169–191.
- DEN DANSKE NETORDBOG = Henning Bergenholtz/Vibeke Vrang med bidrag af Lena Lund, Helle Grønberg, Maria Bruun Jensen, Signe Rixen Larsen, Rikke Refslund og Mia Johnson: *Den Danske Netordbog*. Database og layout: Richard Almind. 2002–2005.
- DEN DANSKE ORDBOG = *Den Danske Ordbog. Bind 4–6*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal 2005.
- DUDEN GWB = *Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in zehn Bänden*. 3., völlig neu bearb. und erw. Aufl. Hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag 1999.
- Lorentzen, Henrik/Lars Trap-Jensen 2004: Kommentarer til Henning Bergenholtz & Vibeke Vrang: Ny dansk ordbog i seks bind for sekretærer og forskere. I: *LexicoNordica 11*, 191–201.
- NLO = Henning Bergenholtz/Ilse Cantell/Ruth V. Fjeld/Dag Gundersen/Jón Hilmar Jónsson/Bo Svensén: *Nordisk leksikografisk ordbog*. Oslo: Universitetsforlaget 1997.
- Pálfi, Loránd-Levente 2005: Den Danske Ordbog – en kritisk opsamling af den offentlige ordstrid. I: *LexicoNordica 12*, 123–149.
- Trap-Jensen, Lars 2005: Kommentar til Henning Bergenholtz & Vibeke Vrang: Den Danske Ordbog bind 2 (E–H) og 3 (I–L) – en ordbog for folket eller for akademikere? I: *LexicoNordica 12*, 189–197.

Henning Bergenholtz
 Professor
 Center for Leksikografi /
 Department of Afrikaans and Dutch
 Handelshøjskolen i Århus /
 University of Stellenbosch
 DK 8210 Århus /
 SA 7602 Stellenbosch, South Africa
hb@asb.dk / hjbergen@sun.ac.za

Vibeke Vrang,
 Cand.ling.merc.
 Center for Leksikografi
 Handelshøjskolen i Århus
 DK 8210 Århus
vv@asb.dk